

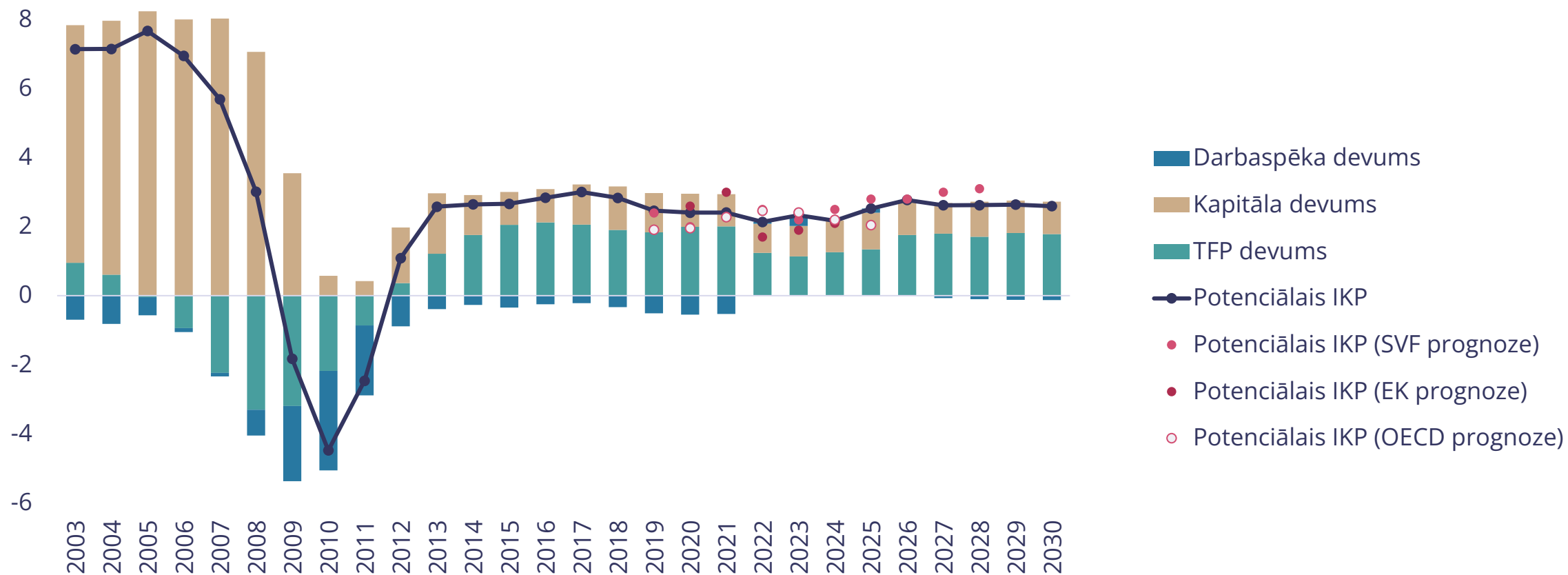
Kā panākt NOTURĪGU Latvijas ekonomikas izaugsmi?

Uldis Rutkaste

2024. gada 13. marts

Neveicot reformas, Latvijas ekonomikas izaugsmes potenciāls ~2.5 % gadā

Potenciālā izaugsme (% un pp.)

Atslēga straujākai izaugsmei: darbaspēks, kapitāls, zināšanas. Ilgspējīgā veidā

Potenciālo izaugsmi var palielināt 3 veidos:

- A. Pilnīgāk izmantojot **darbaspēka** rezerves
- B. Investējot **kapitāla** pieaugumā
- C. Iegūstot jaunas **zināšanas**, kas ļauj efektīvāk izmantot darbaspēku un kapitālu

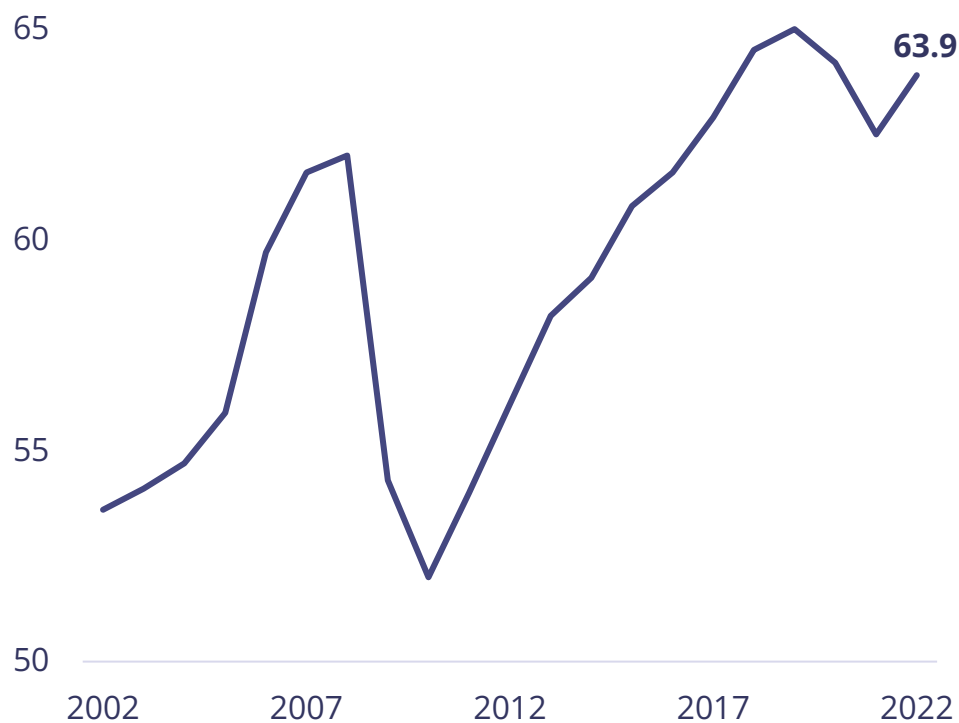

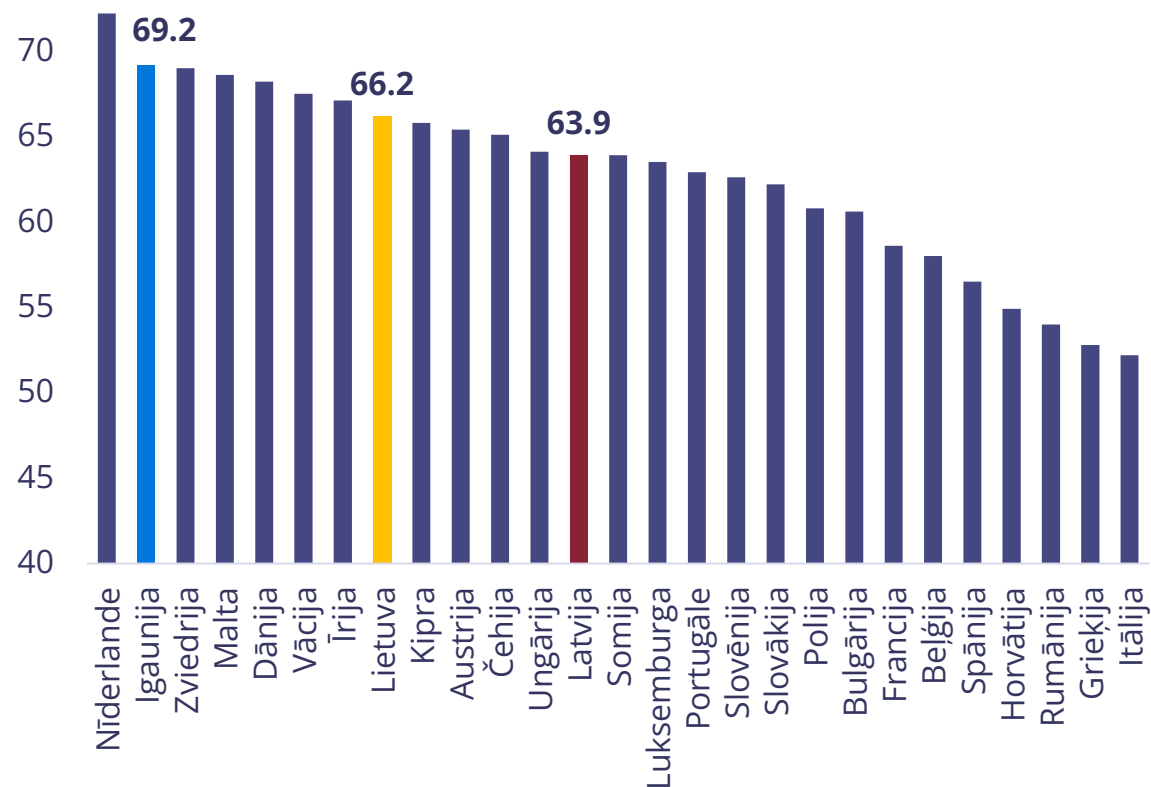
Darbaspēks

Nodarbinātības līmenis Latvijā ir tuvu vēsturiskam rekordam, bet vidējā līmenī ES mērogā

Nodarbinātības līmenis Latvijā (%; 15-74 gadu vecumā)

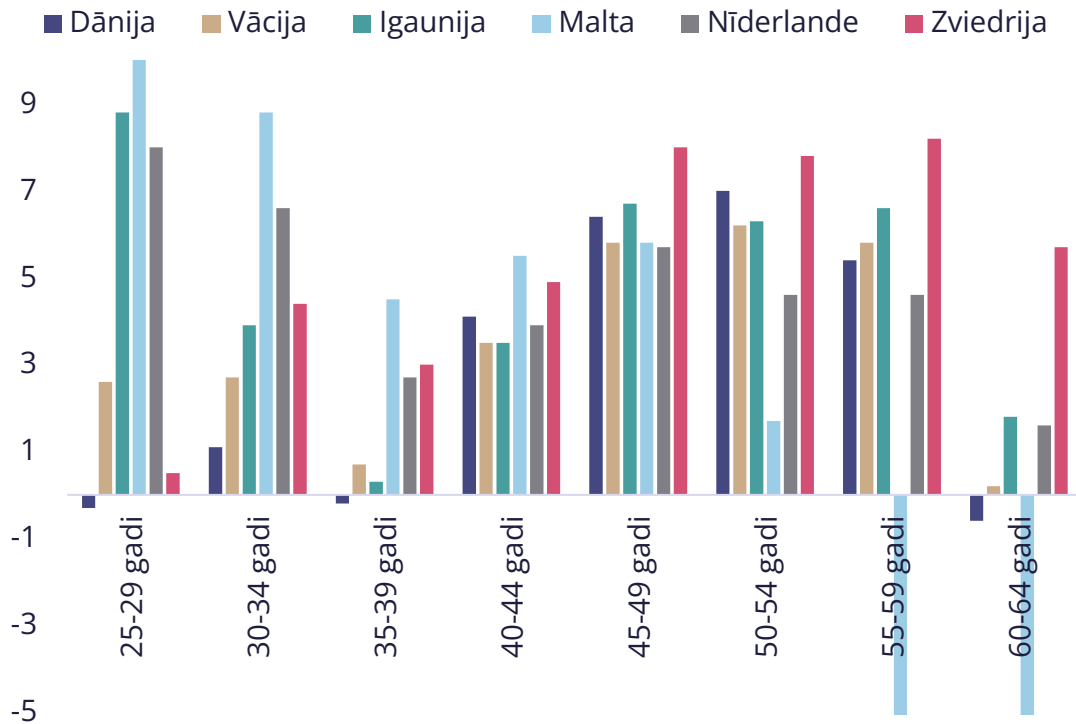

Nodarbinātības līmenis ES valstīs 2022. gadā (%; 15-74 gadu vecumā)

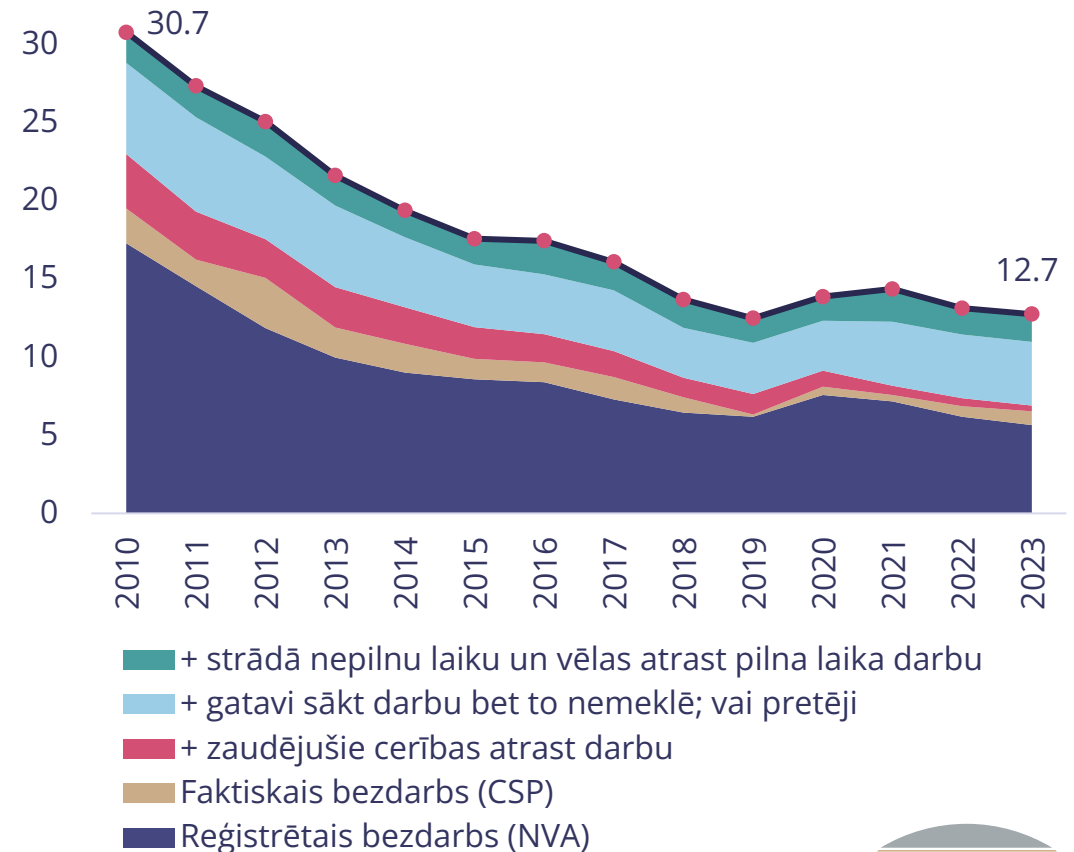
Latvijas iekšējās darbaspēka rezerves aplēse – nedaudz vairāk nekā 70 tūkstoši cilvēku (~7 % no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)

Nodarbinātības līmeņa atšķirības starp atsevišķām ES valstīm un Latviju (pp.; 2022. gadā)

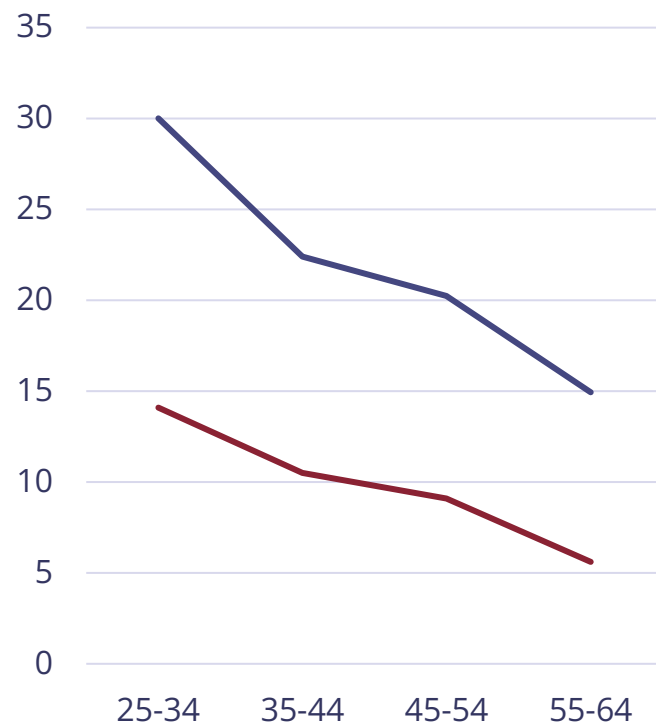
Vislielākās nodarbinātības atšķirības ir 15-19 gadu vecumā. Piemēram, Nīderlandē 15-19 gadus veciem vīriešiem nodarbinātības līmenis ir par 64 pp. augstāks nekā Latvijā, sievietēm – par 62 pp. augstāks. Izlecošo vērtību dēļ 15-19 gadu vecumgrupa nav iekļauta attēlā.

Plašais bezdarba rādītājs (% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem)

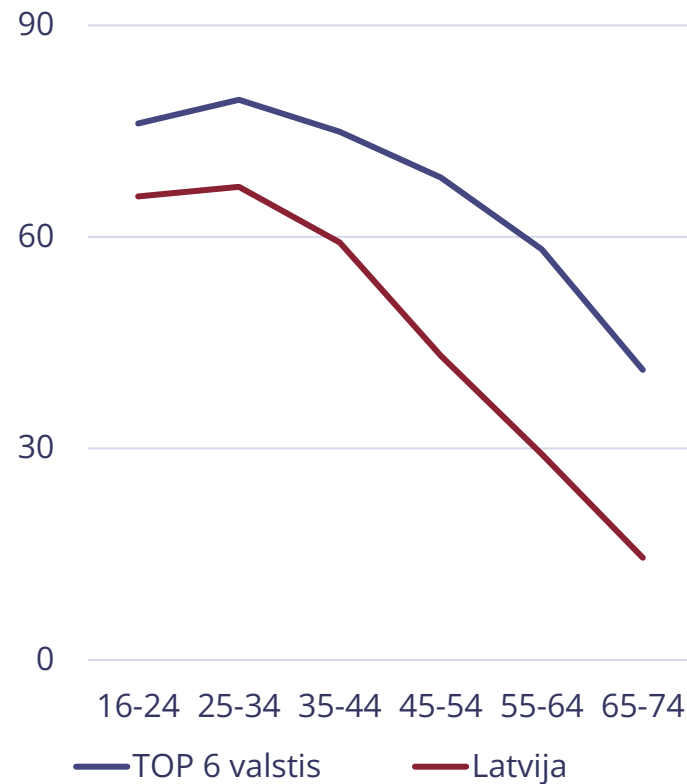

Nozīmīgi šķēršļi nodarbinātībai – nepietiekamas prasmes un švaka veselība

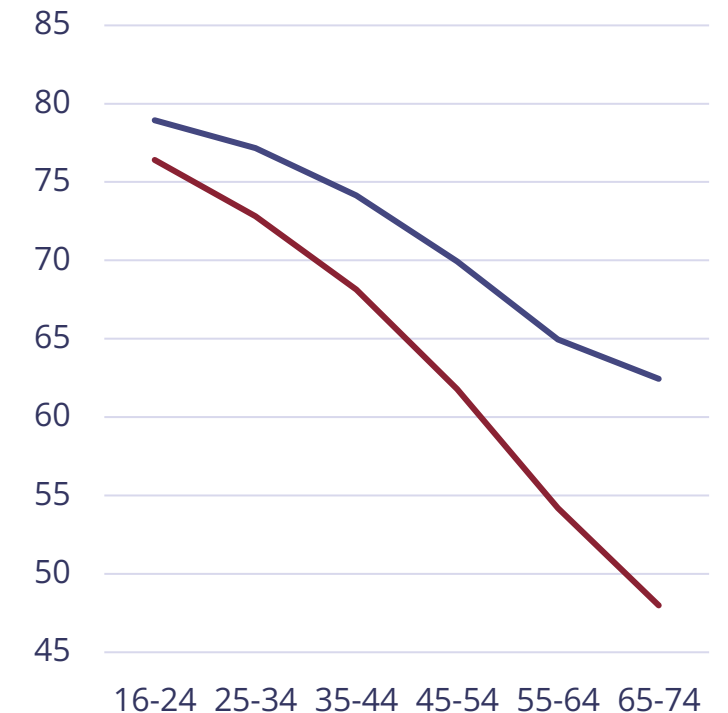
Pedalījās izglītībā vai apmācībā pēdējo četrus nedēļus laikā (%) (2022. gadā)

Digitālās prasmes vismaz pamata līmenī (%) (2023. gadā)

Veselības stāvokļa pašvērtējums (0-100 punktu skalā; 2022. gadā)

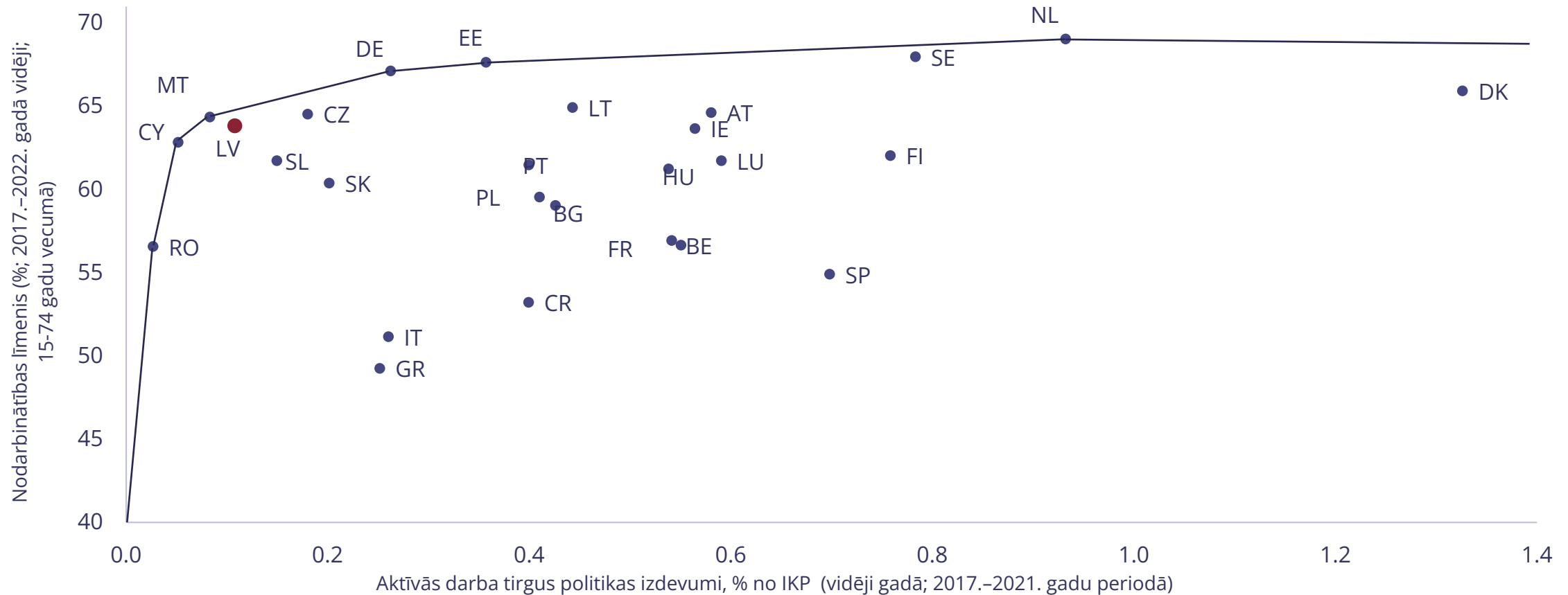

TOP 6 valstis ir sešas Eiropas Savienības valstis ar augstāko nodarbinātību - Vācija, Dānija, Nīderlande, Īrija, Zviedrija un Igaunija. Digitālās prasmes vismaz pamata līmenī – nav pieejami dati par Īriju. Veselības stāvokļa pašvērtējuma 0-100 punktu skala: 100 – veselības stāvoklis ir ļoti labs, 75 – labs, 50 – vidējs, 25 – slikts, 0 – ļoti slikts.

Avots: Eurostat dati, Latvijas Bankas ekonomistu aprēķins.

Iekšējo darbaspēka rezervju aktivizēšana nebūs lēts pasākums, bet tas uzlabos sociālo ilgtspēju

Nodarbinātības līmenis un izdevumi aktīvai darba tirgus politikai

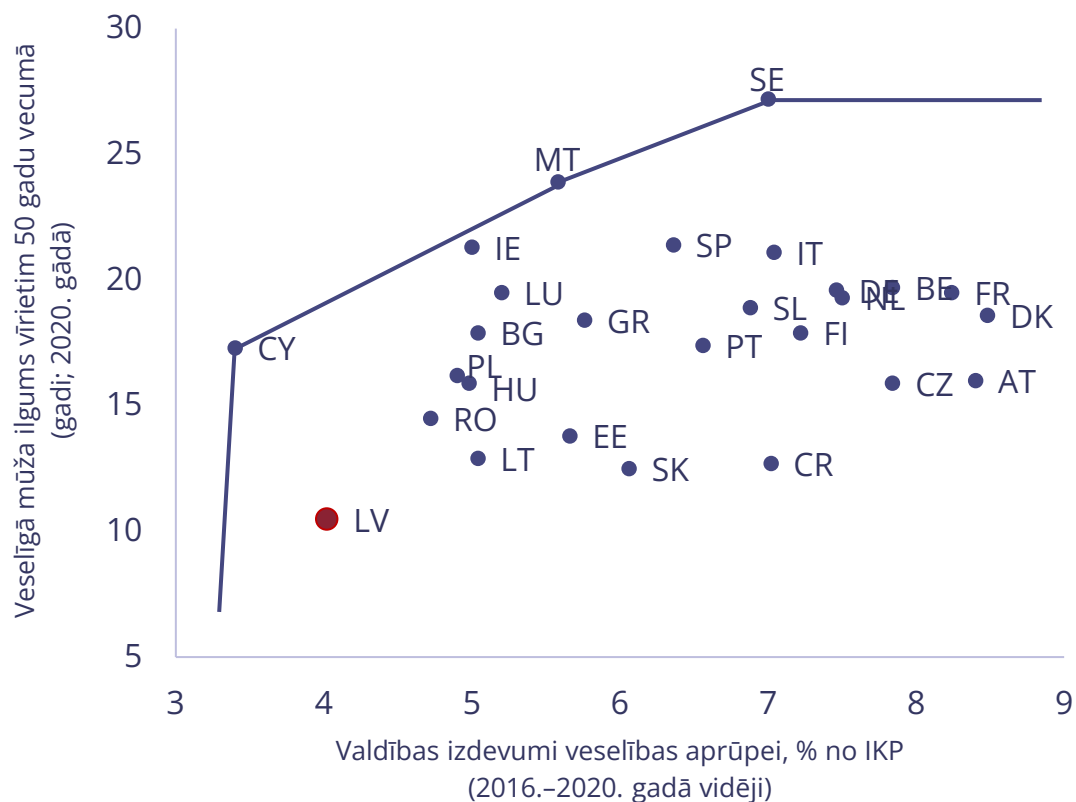

Piezīme. Ar līniju apzīmēta "efektivitātes robeža" – tā savieno valstis, kas panāca visaugstāko nodarbinātības līmeni pie noteiktā aktīvās darba tirgus politikas izdevumu apjoma.

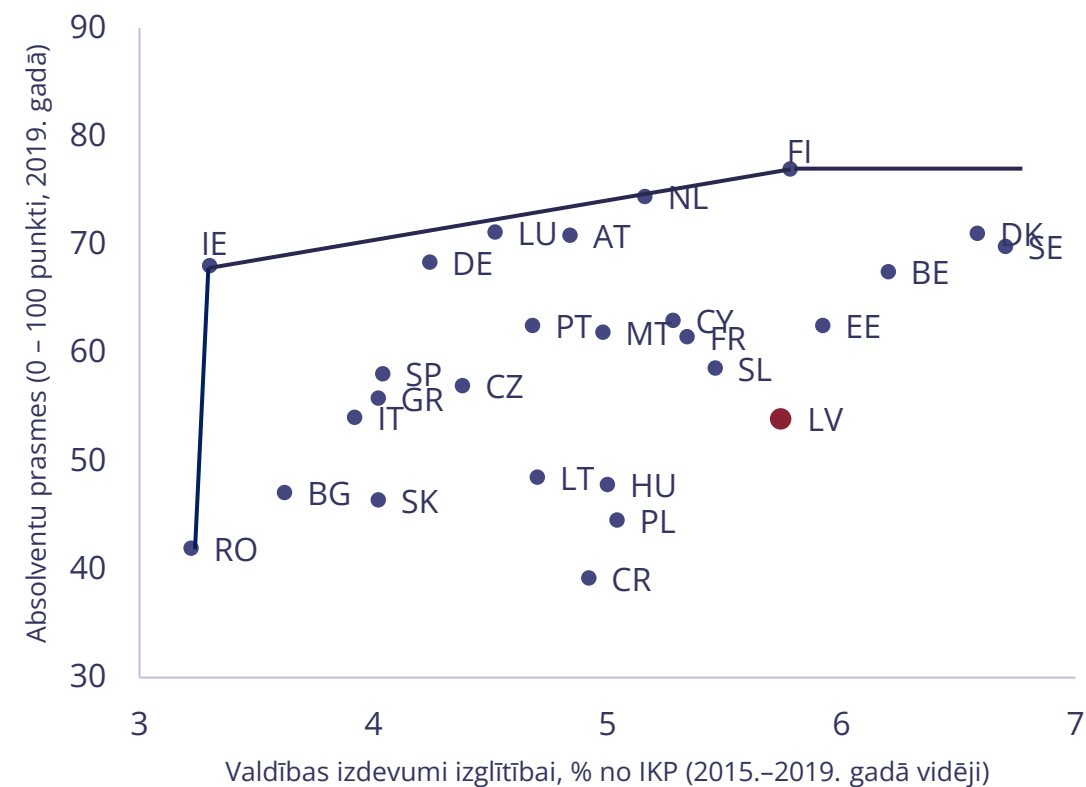
Avots: Eurostat dati, Latvijas Bankas ekonomistu aprēķins.

Pieticīga izglītības un veselības aprūpes kvalitāte atspoguļo ne tikai zemus izdevumus, bet arī sistēmas neefektivitāti

Valdības izdevumi veselības aprūpei un veselīgā mūža ilgums

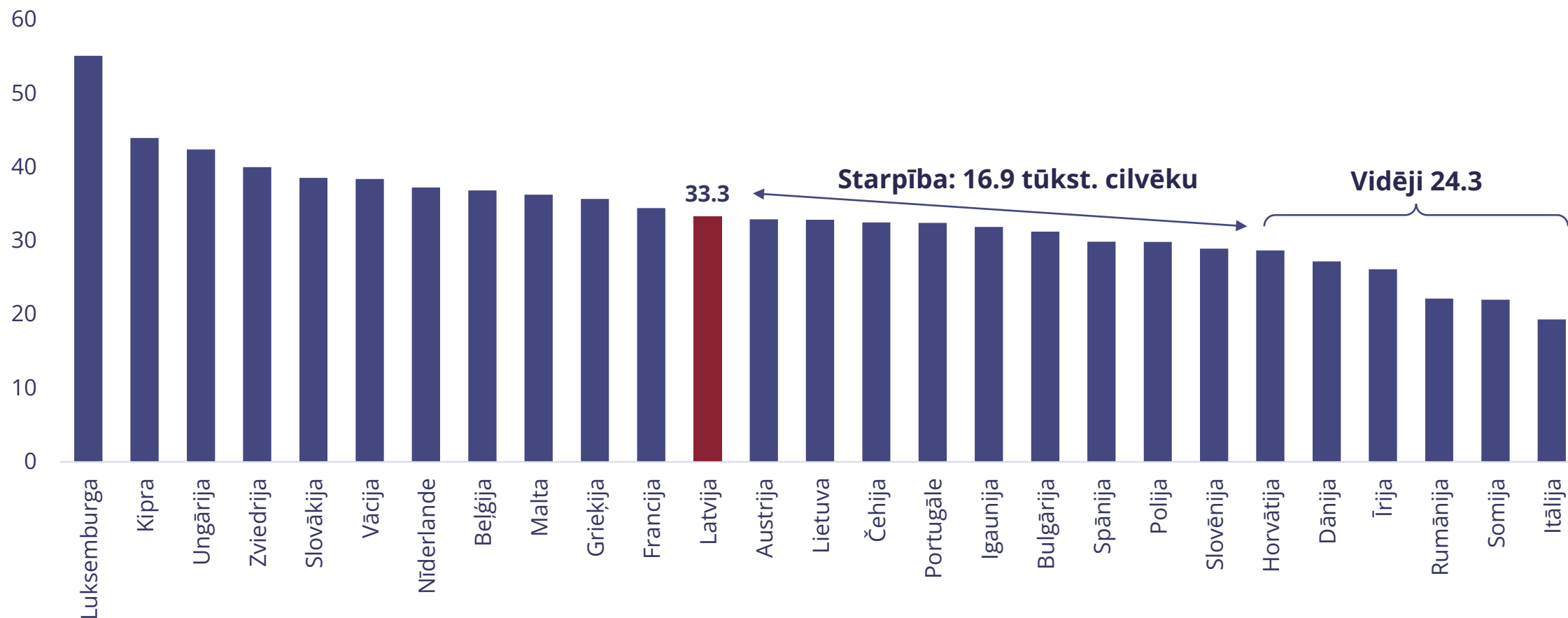

Valdības izdevumi izglītībai un absolventu prasmes

Latvijas valsts pārvalde par ceturtdaļu lielāka nekā TOP 6 valstīs

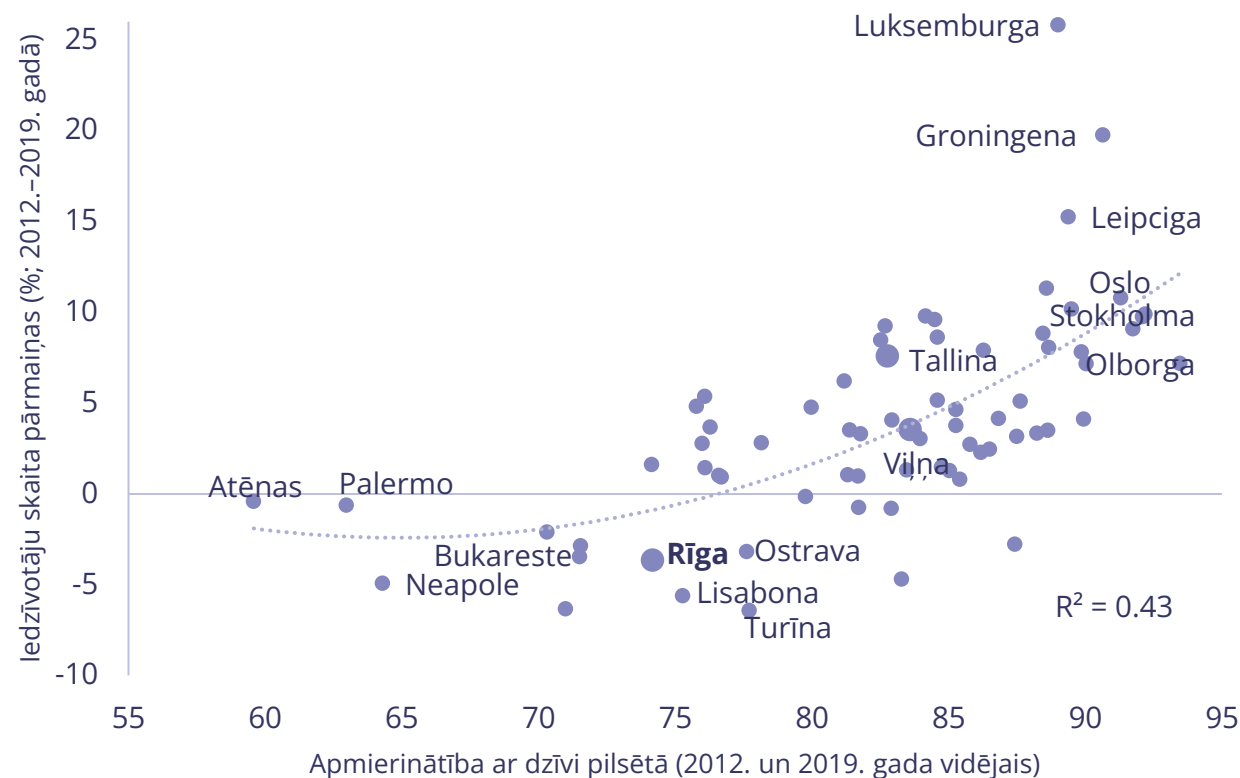
Valsts pārvaldē nodarbinātie (uz tūkst. iedzīvotājiem; 2022. gadā)

Dzīves kvalitāte galvaspilsētā pagaidām neveicina augsti kvalificētu un radošu cilvēku imigrāciju

- Latvijas imigrācija pašlaik: 0.6 % no iedzīvotājiem gadā
- Tas ir divreiz mazāk par EE, LT, DK, BE, DE, NL, AT un SL vidējo
- Palielinot imigrācijas intensitāti līdz 1.2 %, potenciāls Latvijai nozīmētu papildus 12 tūkst. darba roku

Apmierinātība ar dzīvi un iedzīvotāju skaita pārmaiņas Eiropas pilsētās

Dažādas darbaspēka politikas izvēles un to iespējamā ietekme uz ekonomikas izaugsmi vidējā termiņā

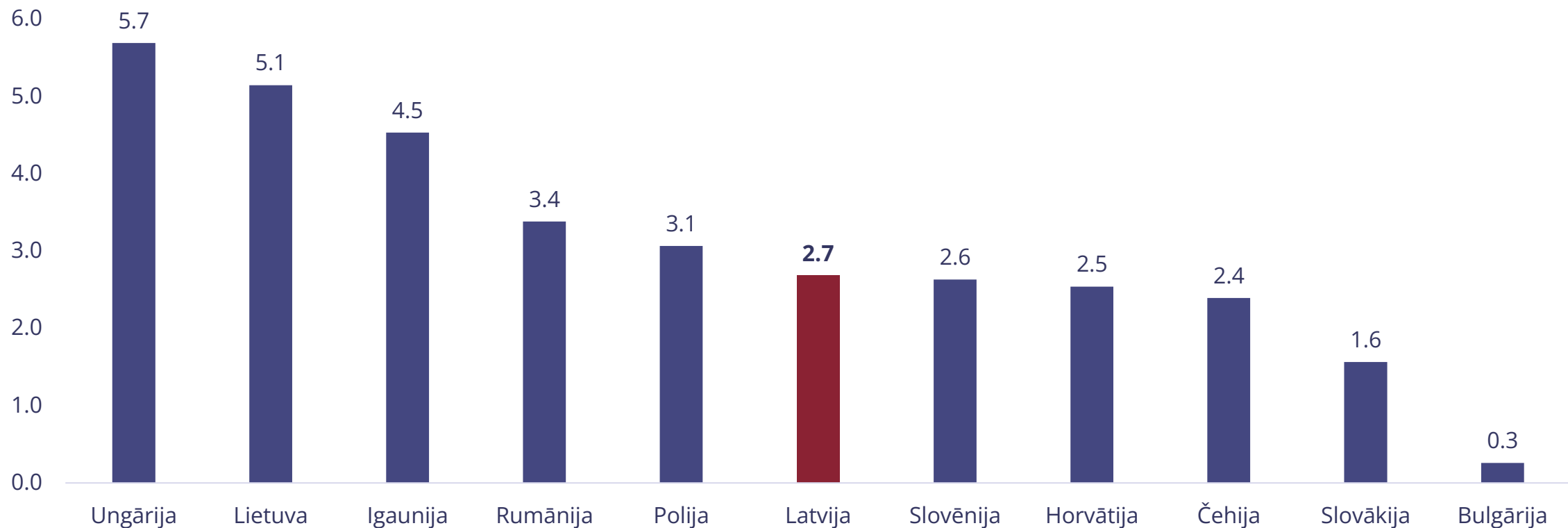
- Iekšējo darba roku rezervju aktivizēšana: **+0.3 pp.** gadā
- Priekšlaicīgas mirstības izskaušana: **+0.2 pp.** gadā
- Nodarbināto veselības uzlabošana: **+0.1 pp.** gadā
- Novirzot 25 % valsts pārvaldes nodarbināto uz citām nozarēm: **+0.1 pp.** gadā
- Imigrācija: **+0.6 pp.** gadā

Investīcijas

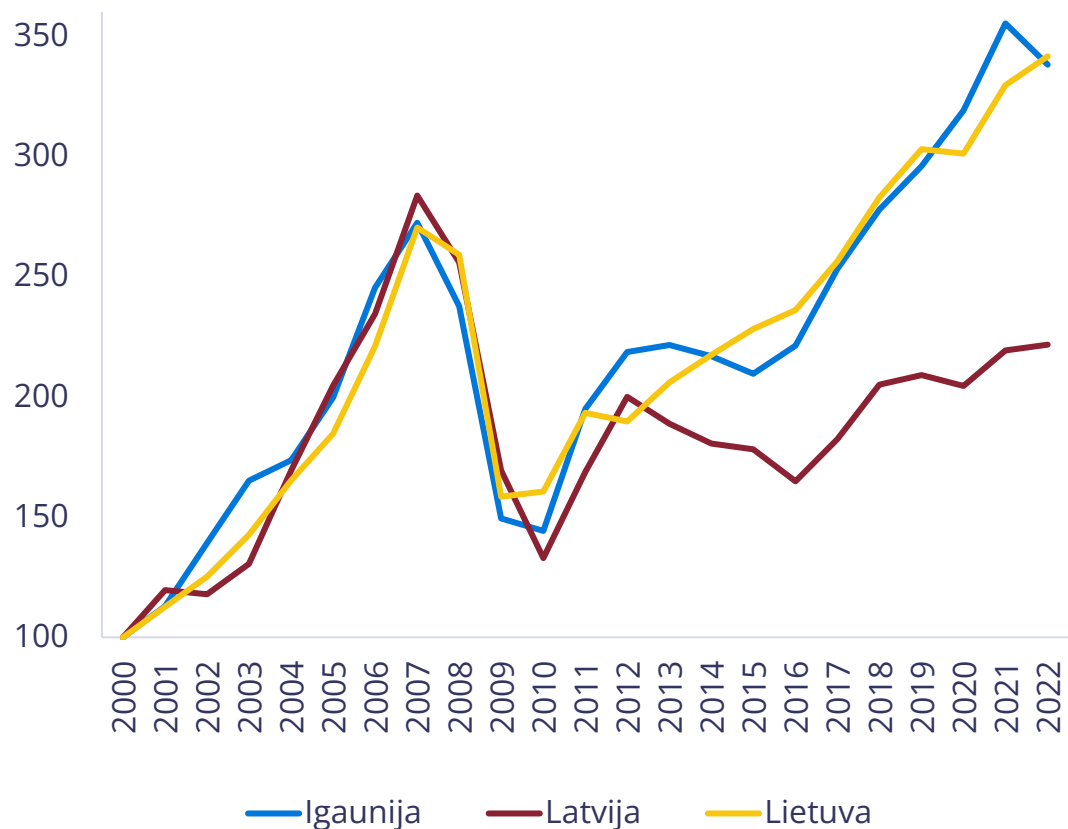
Investīciju izaugsme pēdējā desmitgadē Latvijā gandrīz divreiz lēnāka nekā kaimiņos

Investīciju vidējais pieaugums Austrumeiropas valstīs 2012.–2022. gadā (%)

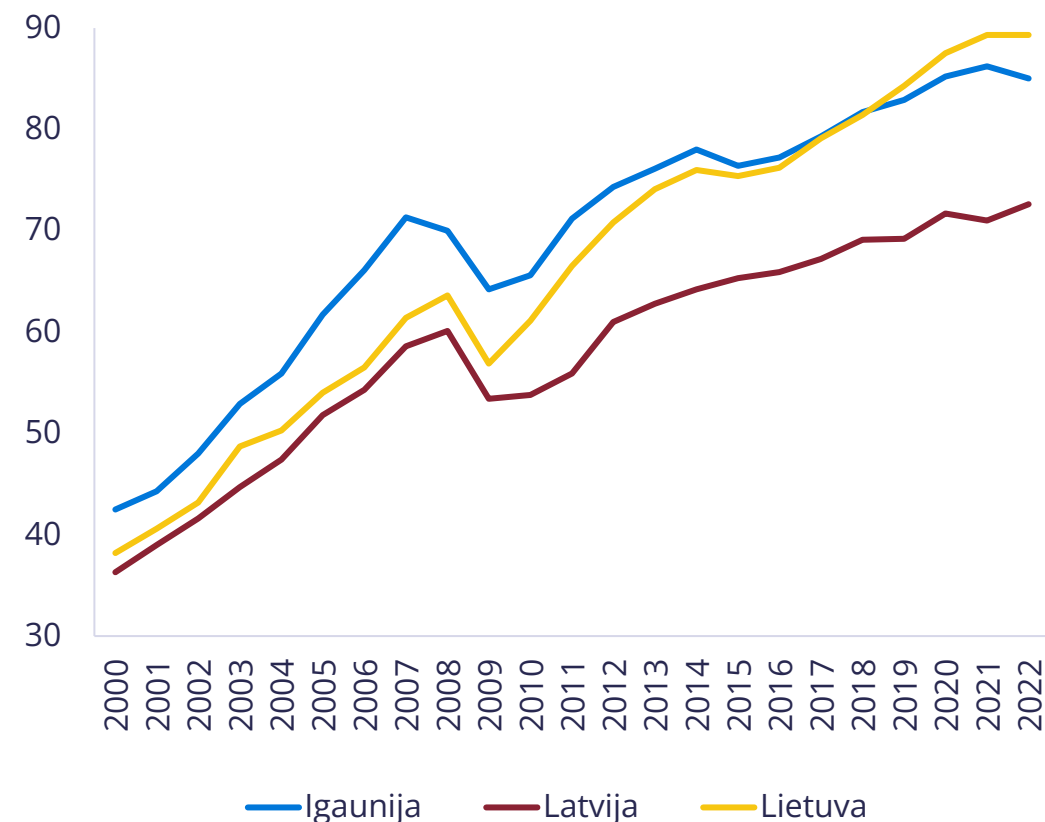

Investīciju "lūzums" ap 2012. gadu, pēckrīzes izaugsme lēna

Investīcijas pamatlīdzekļos salīdz. cenās; 2000=100)

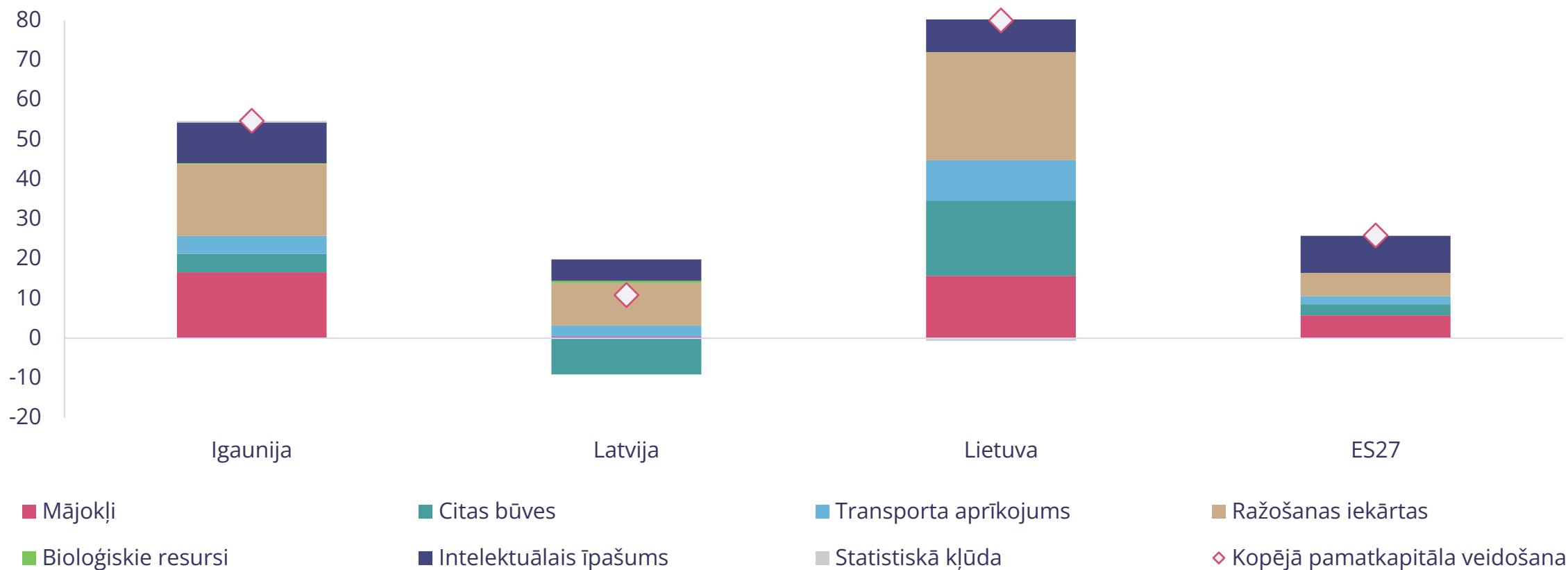

Iekšzemes kopprodukts (pēc pirktspējas paritātes standarta; ES27=100%)

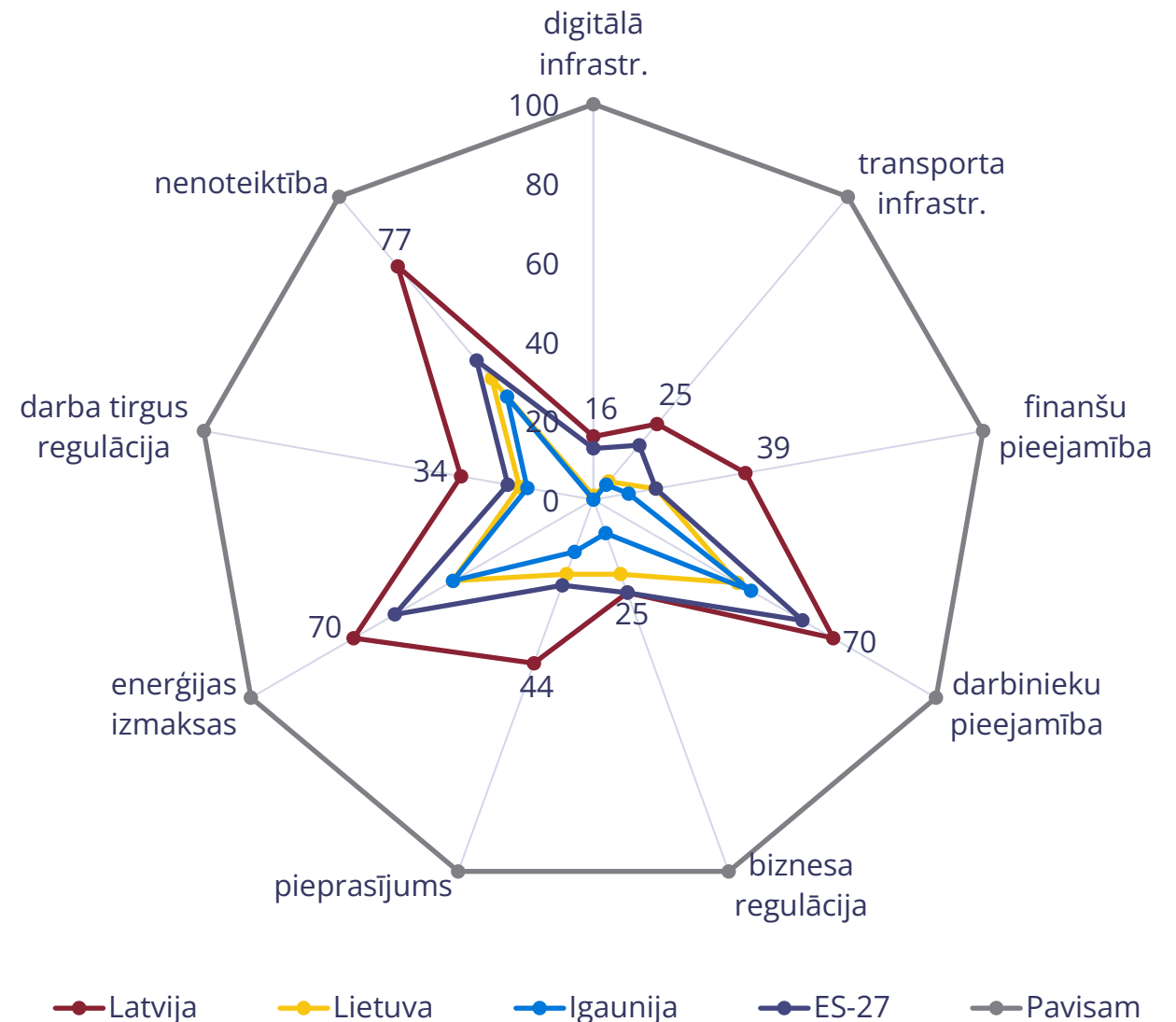
No kaimiņiem atpaliekam virknē investīciju veidu

Investīciju pārmaiņas un devumi pa veidiem 2022. gadā (pret 2012. g.; % un devumi)

Latvijā uzņēmumi saskata nozīmīgus šķēršļus investīciju veikšanai

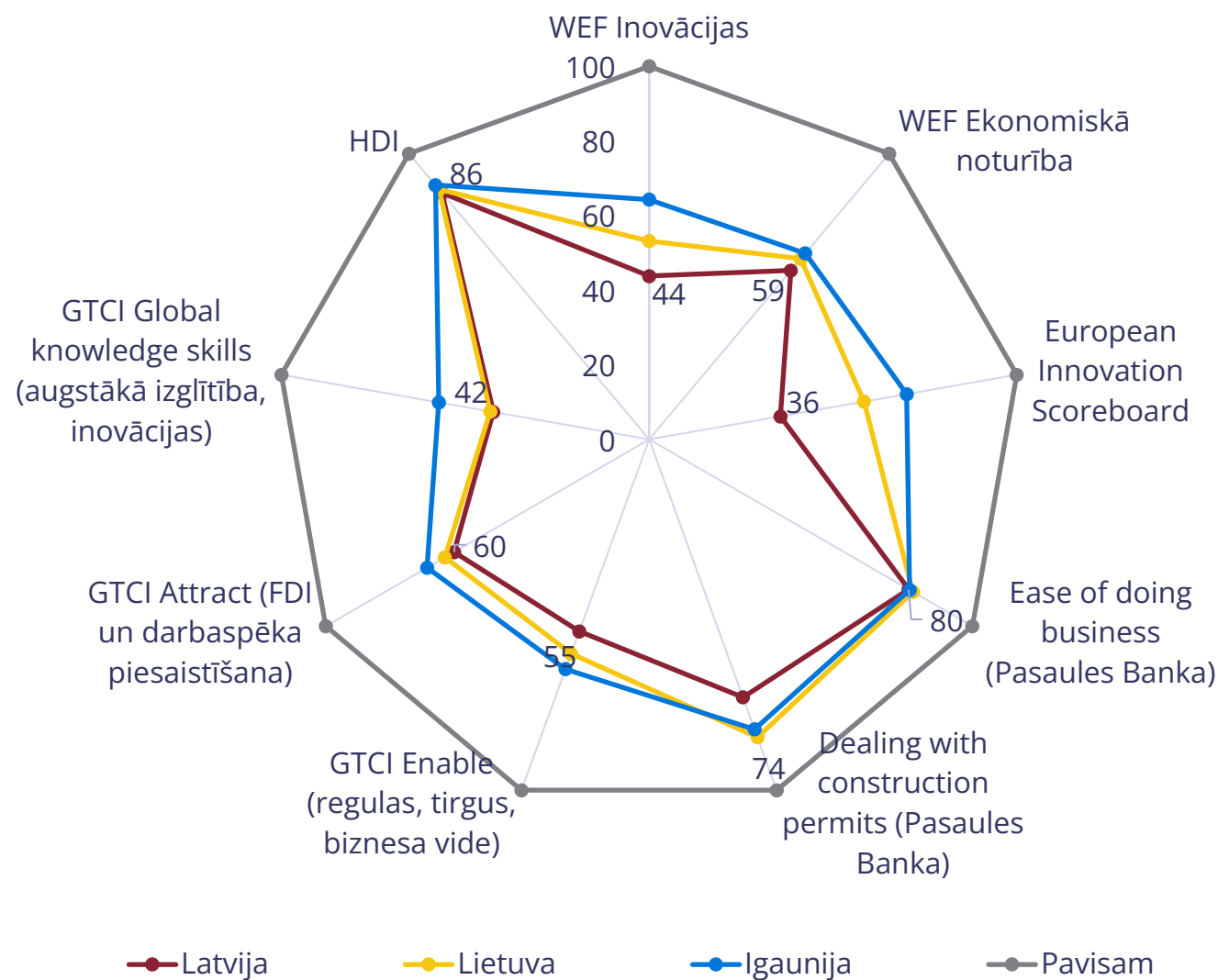
Faktori, kas ietekmē ilgtermiņa investīciju lēmumus (uzņēmumi, kas to min kā nozīmīgu šķērslī; % no kopējā)

Avots: EIB.

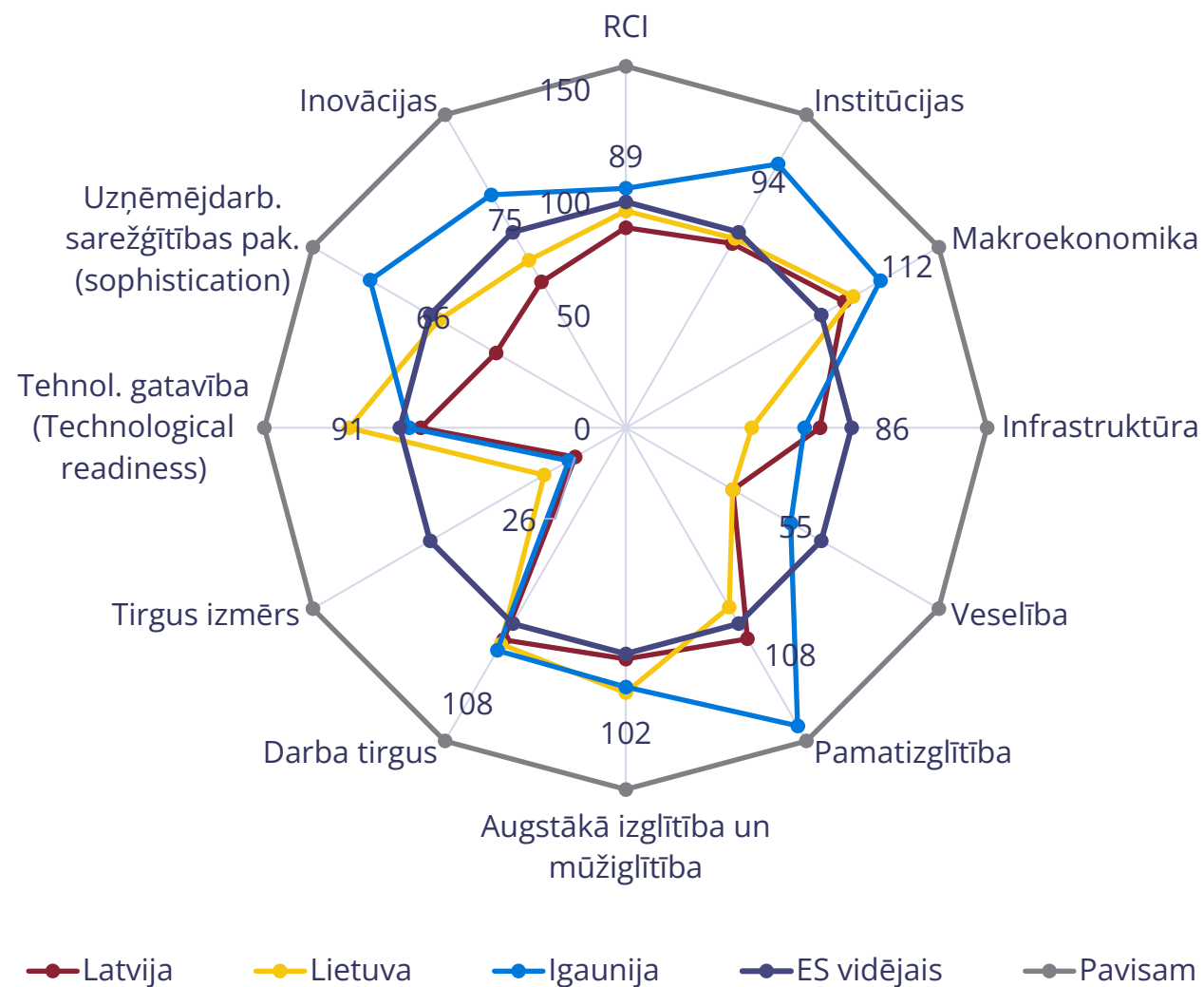
Dažādi indeksi norāda uz vājāku zināšanu bāzi, atpalcību inovācijās

Dažādi indeksi (augstākais rādītājs=100)

Arī ES reģionālās konkurētspējas indeksā lielākajā daļā rādītāju atpaliekam, īpaši inovāciju jomā

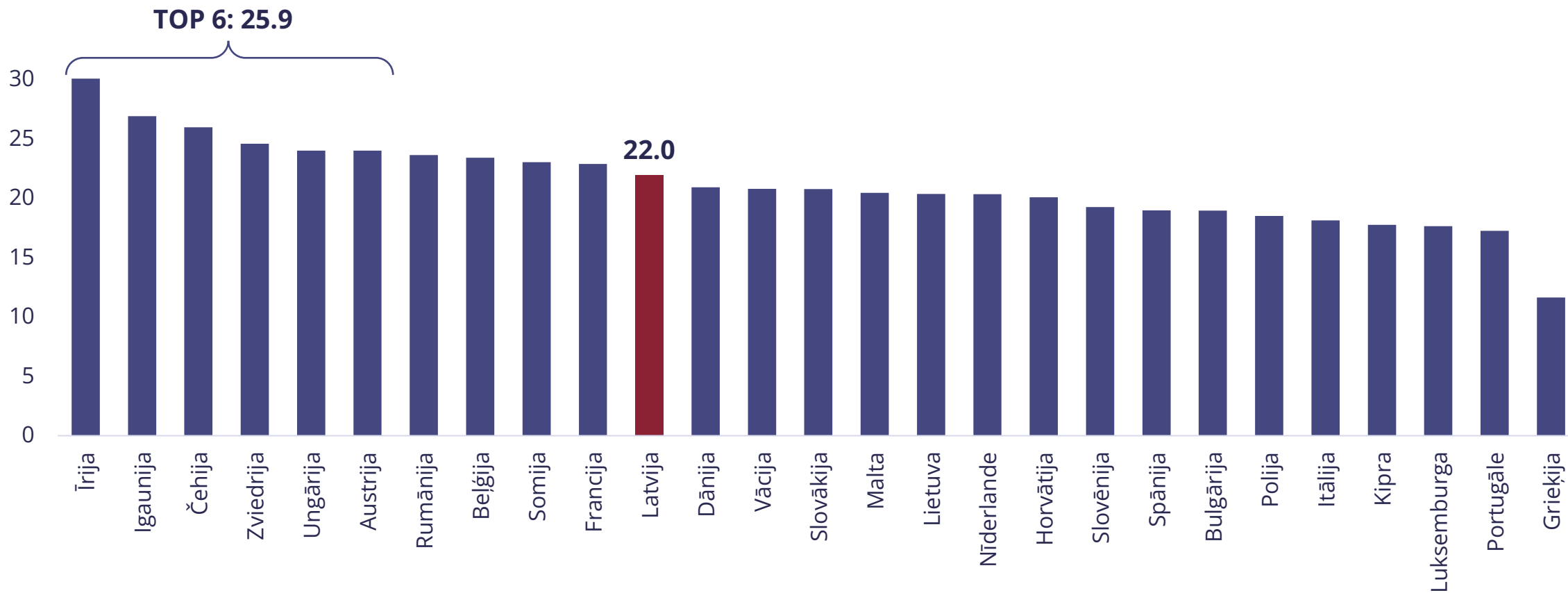
ES reģionālās konkurētspējas indekss (ES vidējais=100)

Avots: Eiropas Komisija.

Palielinot investīcijas līdz TOP 6 valstu vidējam līmenim, varam palielināt ekonomiskās izaugsmes tempu par **0.7 pp.** gadā

Investīcijas pamatlīdzekļos (% no IKP; 2013.–2022. gadā vidēji)

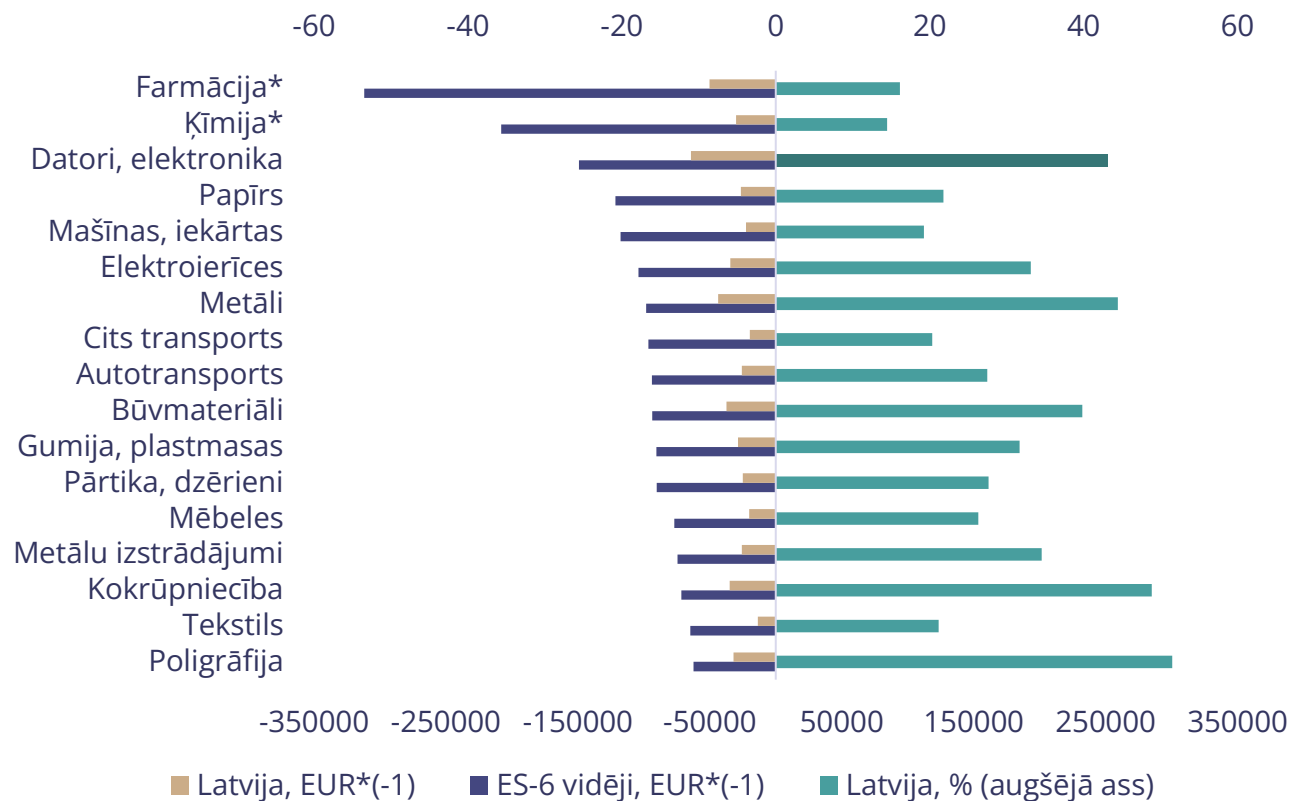

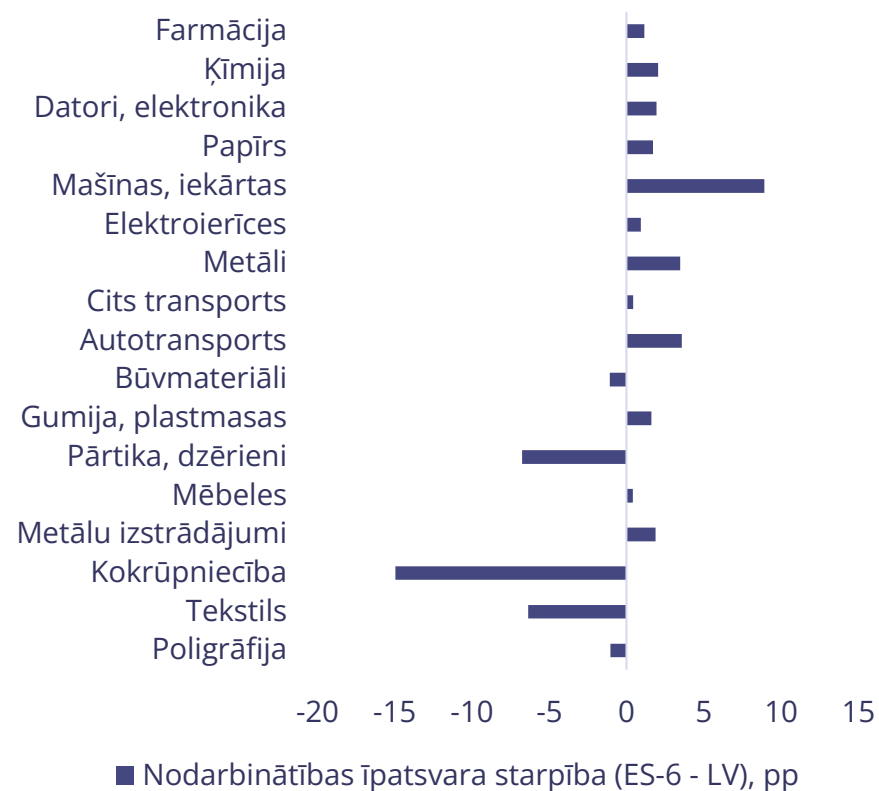
Zināšanas

Latvijā darbaspēks vairāk koncentrējas zemu produktīvās nozarēs, bet nozares ar augstu produktivitāti ir mazattīstītas

Nozares pievienotā vērtība uz vienu nodarbināto 2020. gadā, tūkst. eiro (vidēji ES-6 valstīs **)

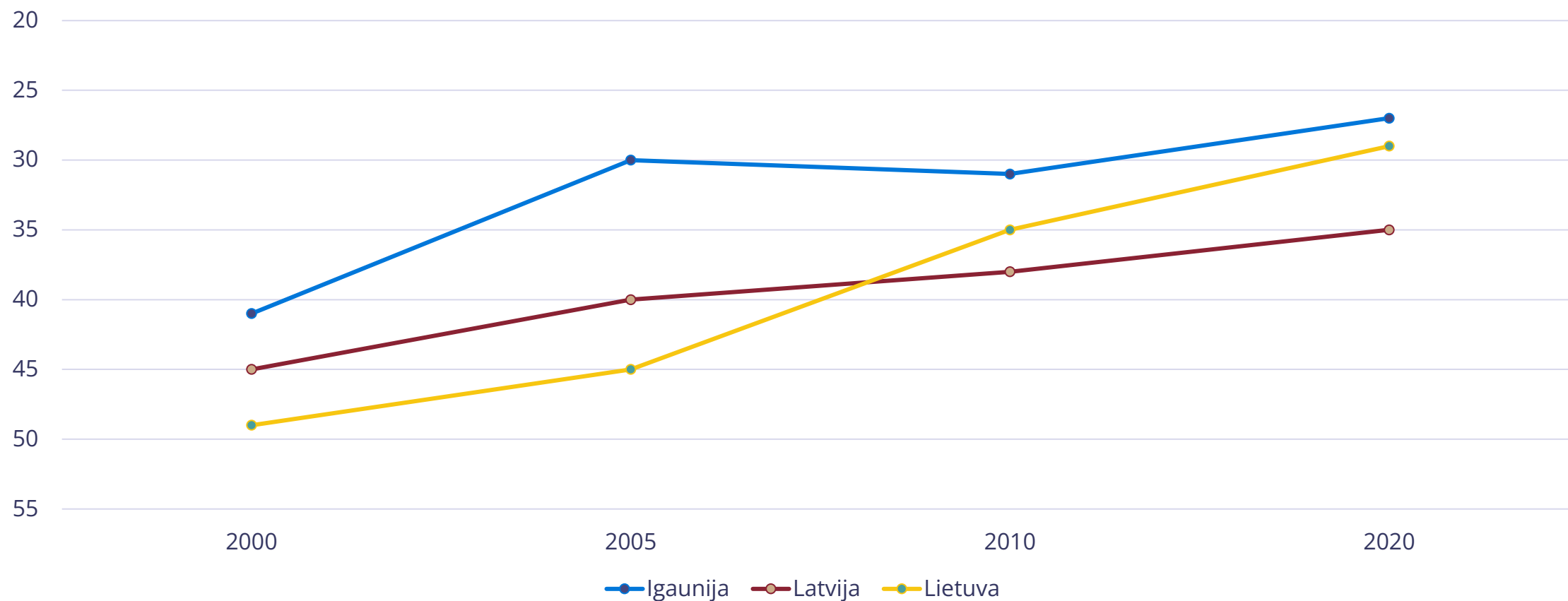

Nodarbinātības īpatsvara atšķirības (ES-6 – LV; pp.)

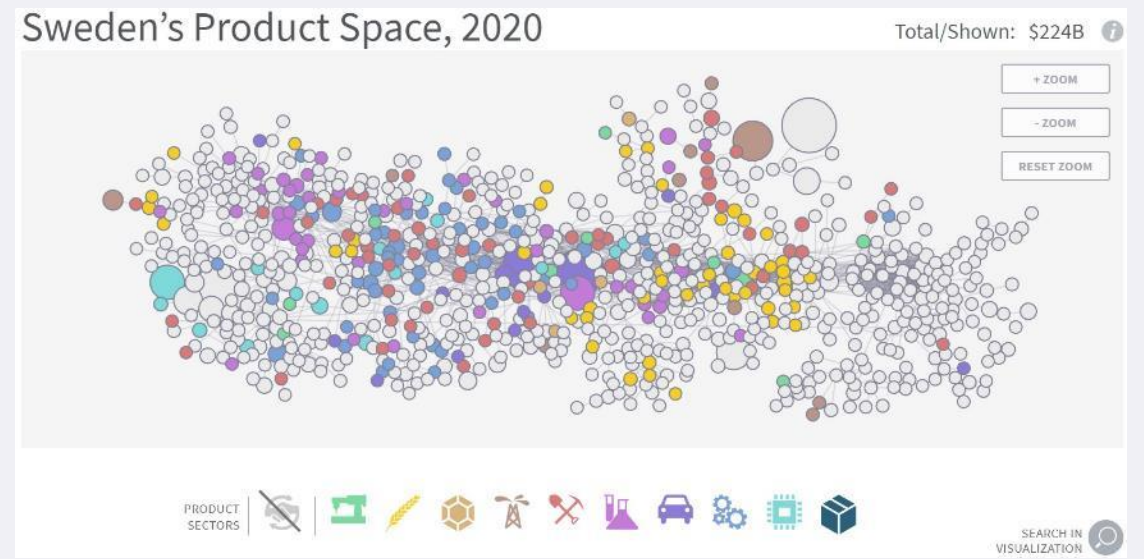
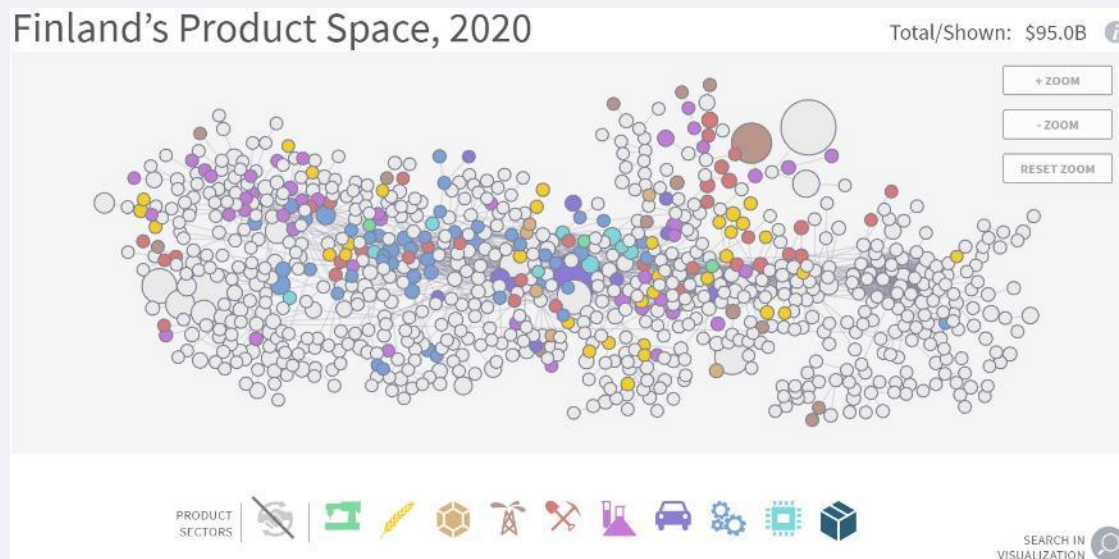
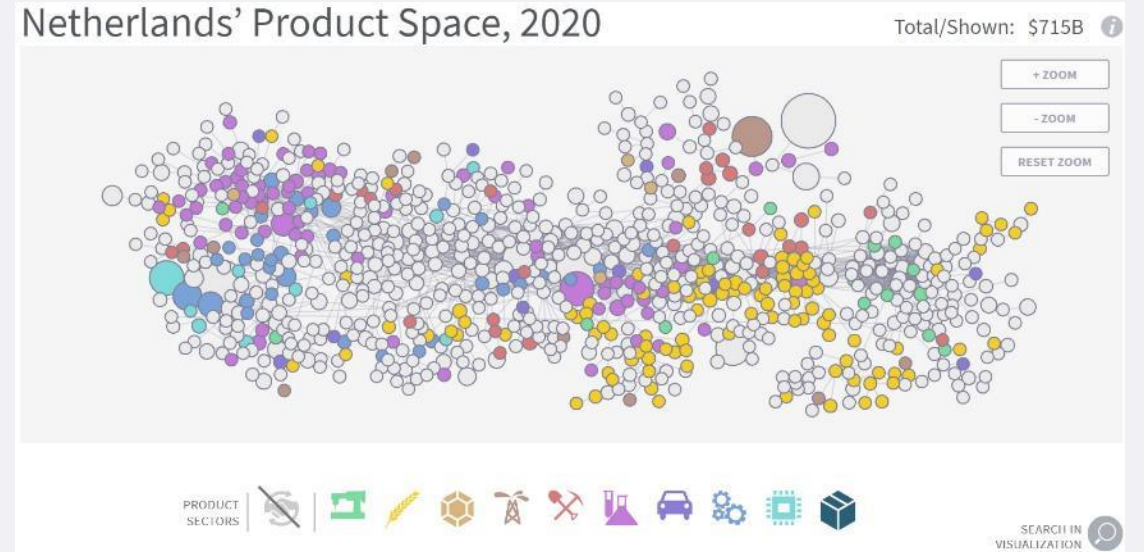
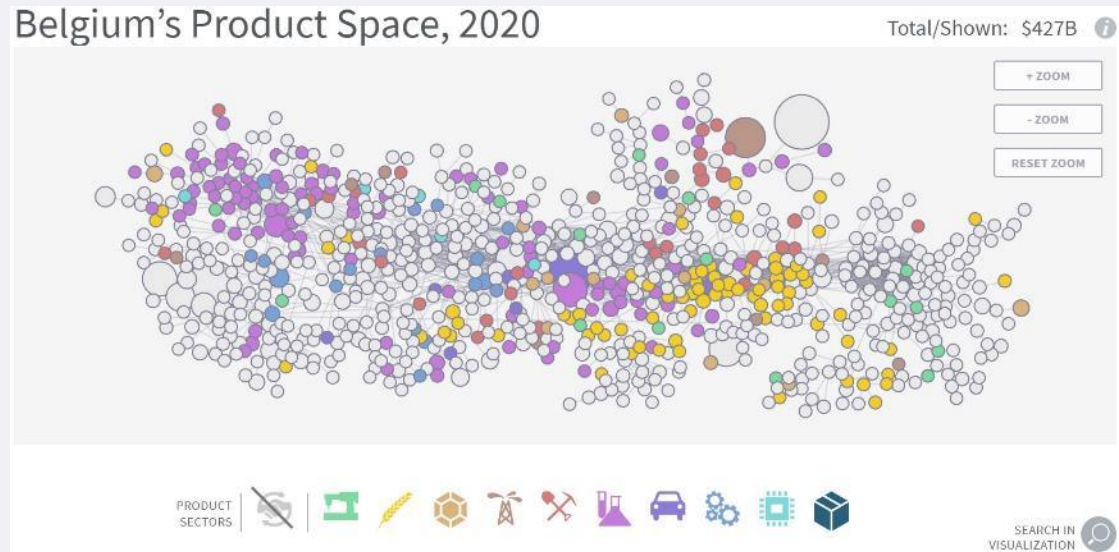

Kaimiņiem lielāks progress ekonomikas sarežģītības vērtējumā

Ekonomikas sarežģītības indekss (Economic Complexity Index), valsts rangs

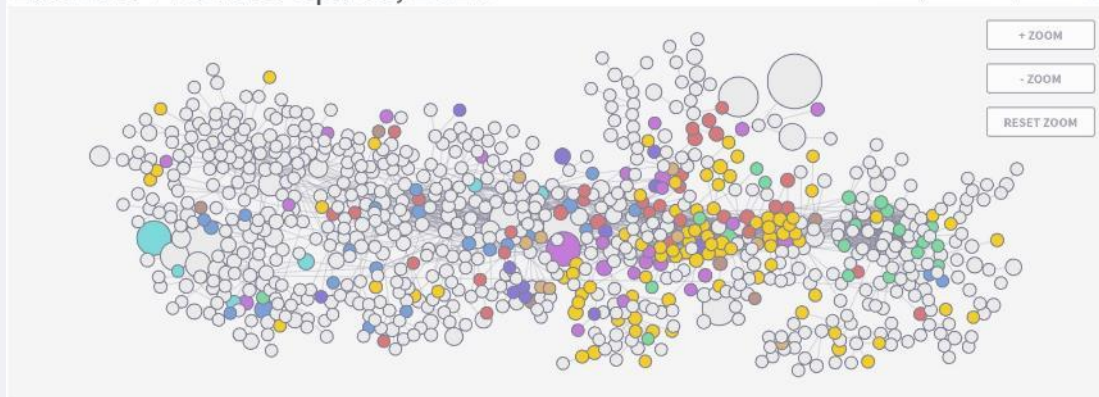
Attīstīto valstu produktu karte

Valstu ar zemāku ienākumu līmeni produktu karte

Latvia's Product Space, 2020

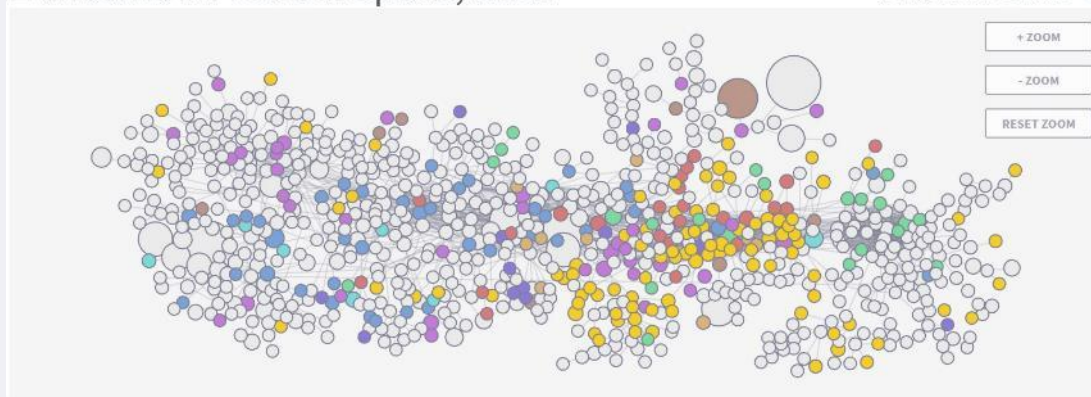
Total/Shown: \$19.7B ⓘ

SEARCH IN VISUALIZATION 🔍

Lithuania's Product Space, 2020

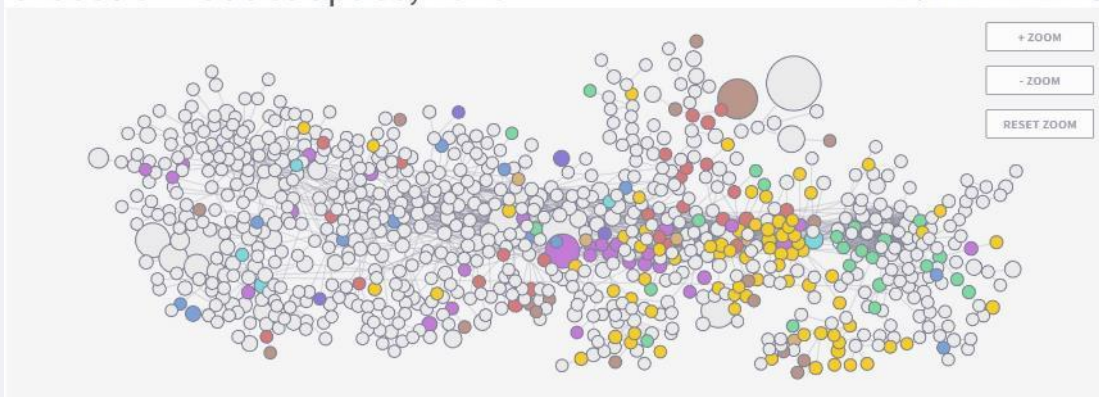
Total/Shown: \$42.4B ⓘ

SEARCH IN VISUALIZATION 🔍

Greece's Product Space, 2020

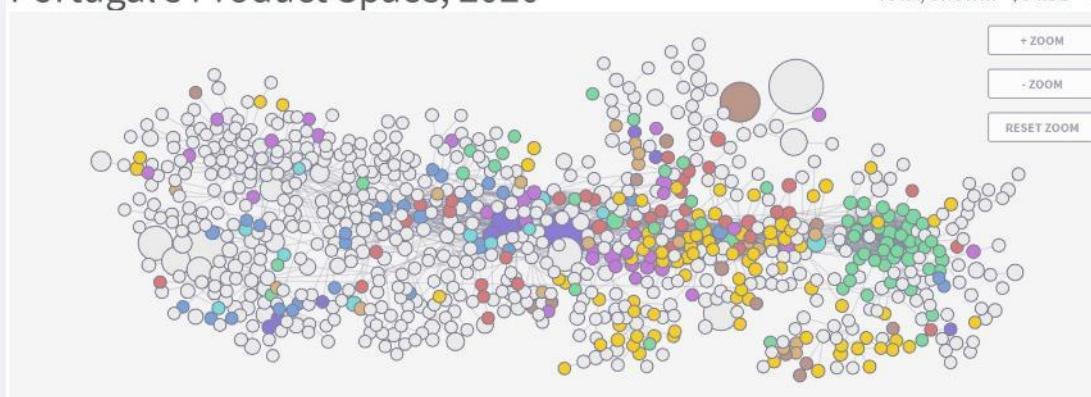
Total/Shown: \$59.5B ⓘ

SEARCH IN VISUALIZATION 🔍

Portugal's Product Space, 2020

Total/Shown: \$84.3B ⓘ

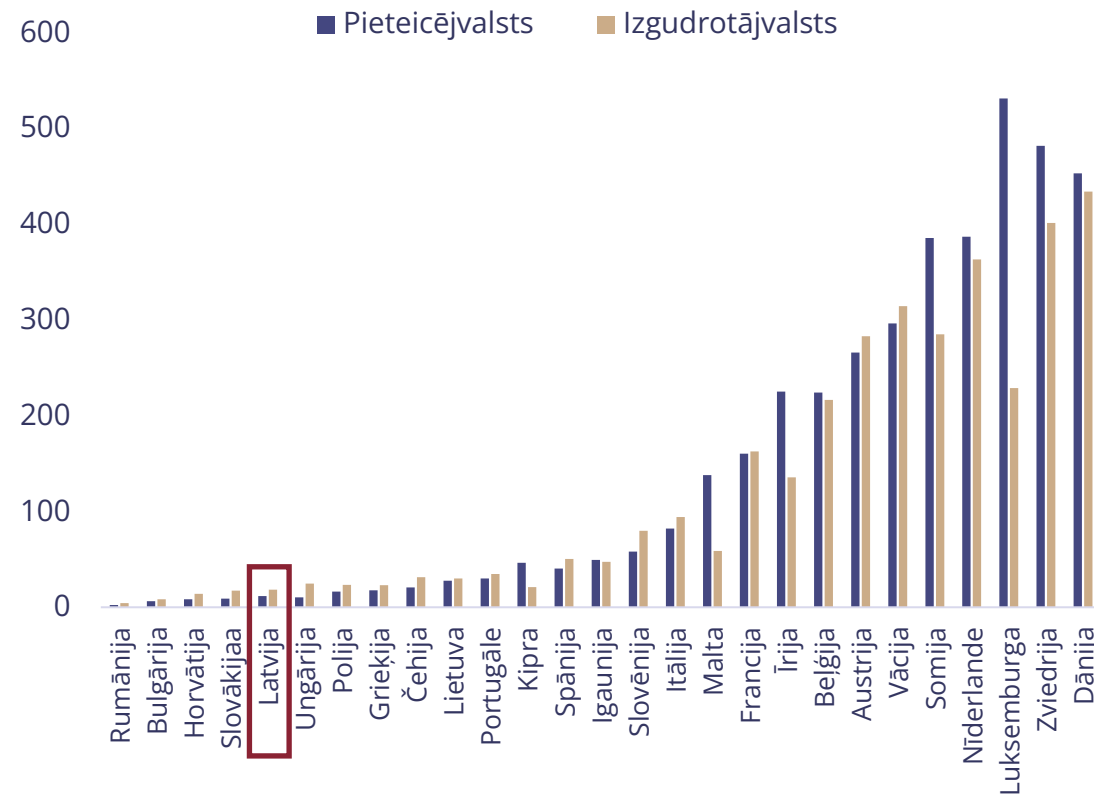
SEARCH IN VISUALIZATION 🔍

Tehniski sarežģītas ražošanas attīstībai Latvijā trūkst cilvēkresursu un zināšanu

Augstskolu beidzēji matemātikā, skaitļošanā, inženierzinātnēs, rūpniecības un būvniecības zinātnēs (uz 1000 iedz.)

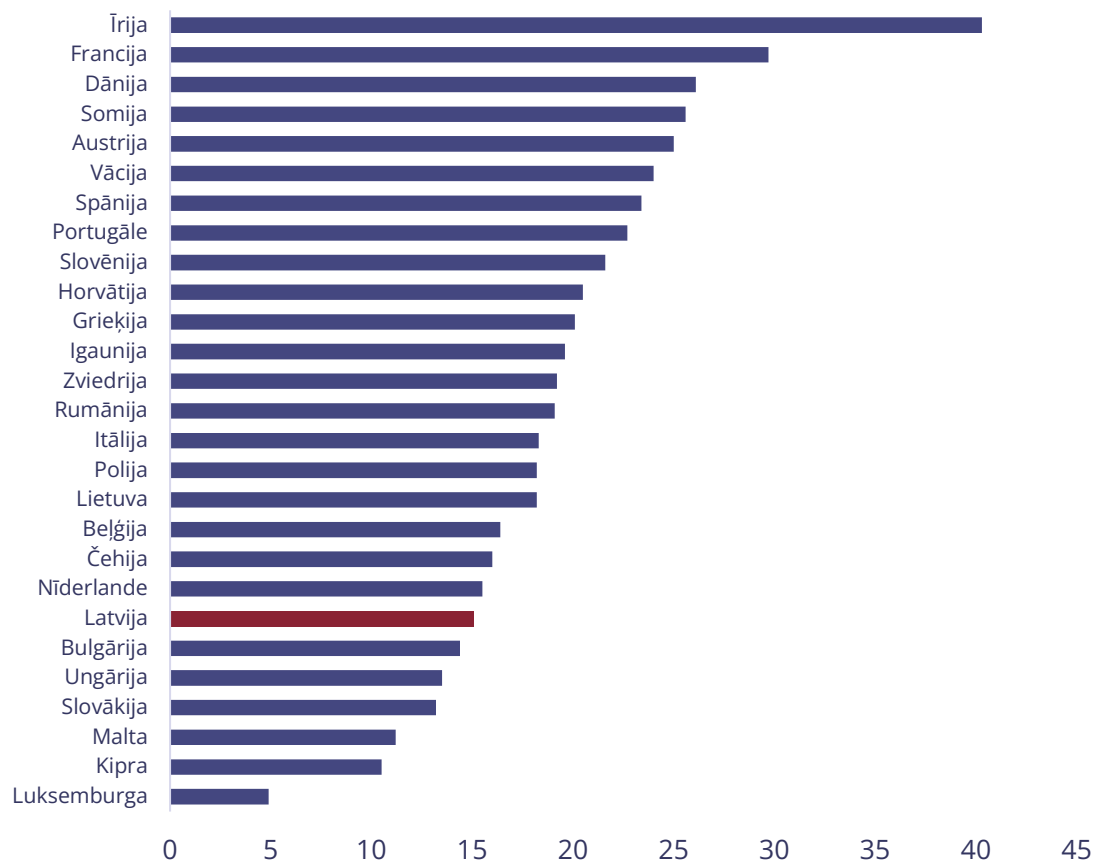

Patentu pieteikumi Eiropas Patentu birojā (uz miljonu iedzīvotāju)

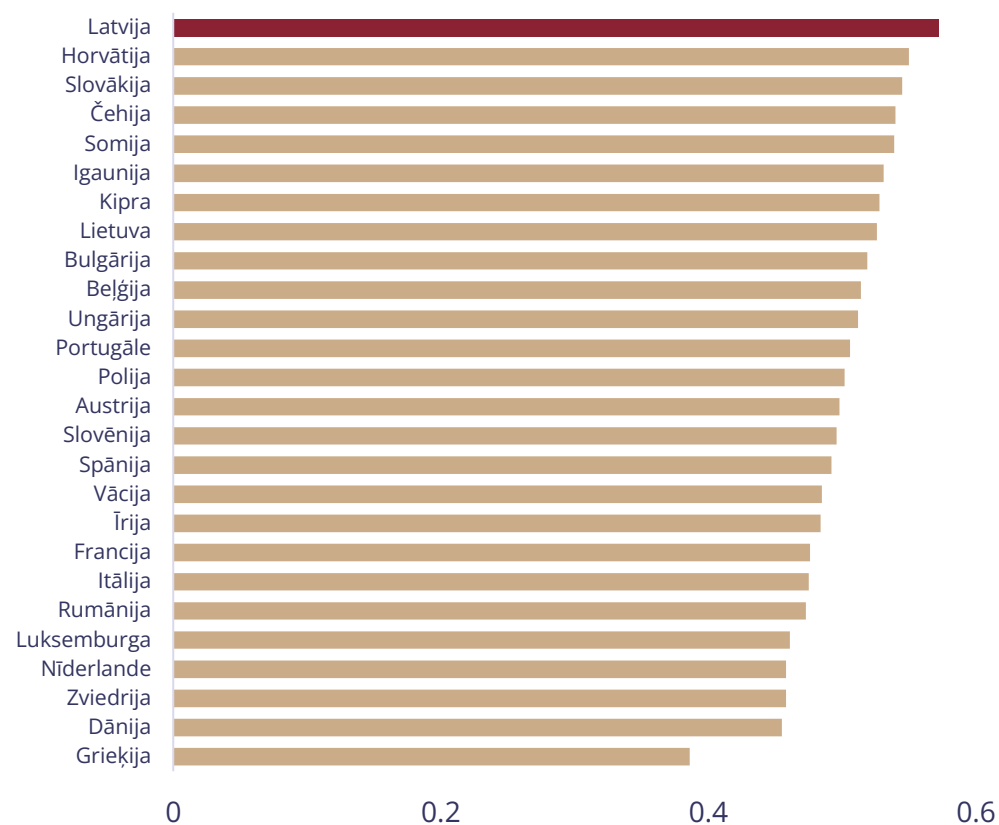

Iespēja palielināt potenciālo talantu loku, mazinot dzimumu nevienlīdzību

Sievietes, kas ieguvušas augstāko izglītību STEM* 2021. gadā, uz tūkstoš iedzīvotāju vecumā 20-29

Profesiju segregācijas pakāpe starp dzimumiem, 2019. gadā

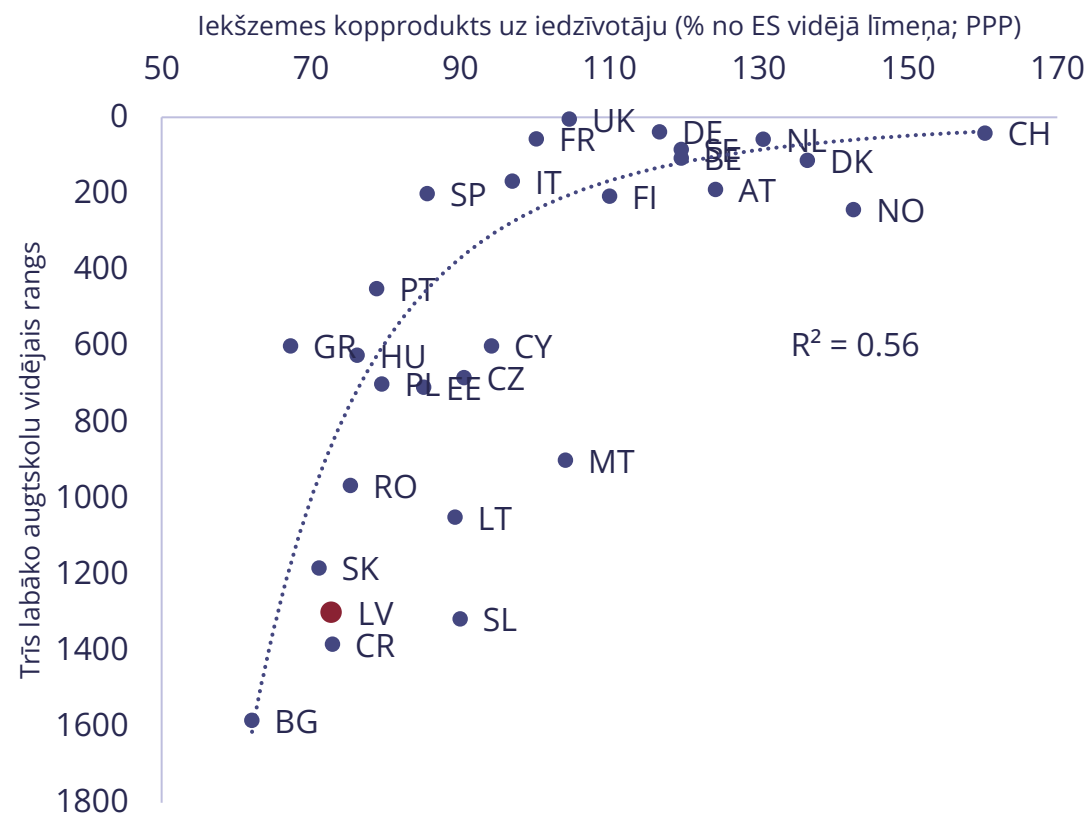
Latvijas augstskolu pozīcijas starptautiskajā reitingā ir zemākas nekā vairākās citās valstīs ar līdzīgu ienākumu līmeni

Trīs labāko augstskolu vidējais rangs *Times Higher Education* reitingā (2024. gadā)

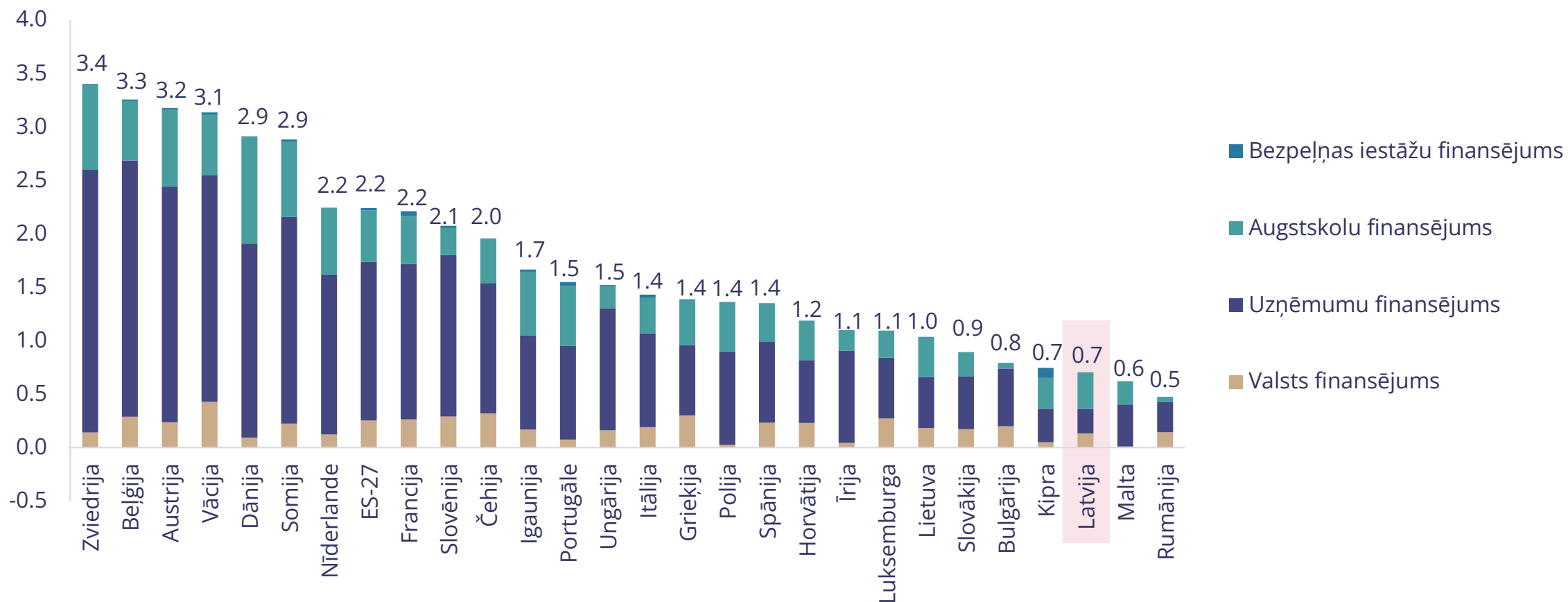
Piezīmes. Reitingā pavisam iekļautas 1906 augstskolas no 108 valstīm. Šajā kartē iekļautas ES valstis, kā arī Norvēģija, Šveice un Apvienotā Karaliste. Zaļš – augsta vieta reitingā (Apvienotā Karaliste: trīs labāko augstskolu vidējais rangs ir 5), sarkans – zema vieta reitingā (Bulgārija: trīs labāko augstskolu vidējais rangs ir 1583).

Valsts trīs labāko augstskolu rangs un iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju

Ieguldījumi pētniecībā un attīstībā Latvijā ilgstoši bijuši pieticīgi

Ieguldījumi pētniecībā un attīstībā un to finansējums pa sektoriem (% no IKP; vidēji 2018.–2022. gadā)

Mazmazītiņi uzņēmumi – maz iegulda

Uzņēmumu pēc to lieluma ieguldījumi pētniecībā un attīstībā (% no IKP; vidēji 2018.–2022. gadā)

Baltijas valstu grupā Igaunija ir jaunuzņēmumu un vienradžu radīšanas līdere, bet mēs būtiski atpaliekam

10

Igaunija tapuši 10 vienradži:

Skype, Playtech, Wise, Bolt, Pipedrive, Zego, ID.me, Gelato, Veriff, Glia. Tā ir Eiropas līdere jaunuzņēmumu skaitā uz iedzīvotāju un riska kapitāla piesaistē.

3

Lietuva ir izveidojušies trīs vienradži: *Vinted, Nord Security, Baltic Classifieds Group*

1

Latvijā pagaidām ir viens – *Draugiem Group* drukas produktu ražotājs *Printful*, un tas pats oficiāli tiek ieskaitīts ASV

Zināšanu potenciālais pienesums ekonomikas izaugsmei var būt nozīmīgs

- Izglītības līmeņa un kvalitātes celšana, nemainot nozaru struktūru un produktu komplicētību: **+0.7 pp.** gadā
- Katrā nozarē sasniedzot Igaunijas un Lietuvas produktivitātes līmeni 10 gadu laikā, varam palielināt ekonomiskās izaugsmes tempu par **1.5 pp.** gadā
- Katrā nozarē sasniedzot 80% no produktivitātes līmeņa 10 gadu laikā, kāds ir ES-6 valstīs, varam palielināt ekonomiskās izaugsmes tempu par **2.2 pp.** gadā

Mūsu valsts, mūsu banka

